

פגישה רביעית – מצוות

שיעור מס. 1

חיבור לה' דרך ריבוי המצוות

למורה:

מטרות: הפנת הערך והרוח שיש למאמין בקיום המצוות. הן לא צולף מכביד אלא זכות. ולהבין כיצד אנו מתקשרים לה' בקיום זכות זו.

מקור 1 קופץ שריבוי המצוות הוא 'מתנה' ולזכות לעצם ישראל. התחושה הראשונית שעלולה להיווצר היא שהריבוי דווקא מקשה ואפילו מציק.

מקורות 2-4 עוסקים בשאלה מהו היתרון הריבוי הזה, כשמקור 2 מציג שהמצוות עוטפות את האדם שחי חיי עשיה, ושה' מלאה אותו על ידי המצוות, שלא יהיה מנותק בשום שלב מחייו אלא, לעומת מקור 3 שמציג את האדם כטובע, שמצבו קריטי וכא מצווה מהווה סיכוי להנצח על ידי ה'. מקור 4 מציג כיוון אחר, שהמצוות אינן מנינות על האדם בעולם, אלא שה' הרא את העולם לצורך קיום המצוות, המטרה היא עולם הבא, ולשמו צריך האדם להיות זכאי לשכר ולשם כך קיים העולם הזה, כדי לקיים בו מצוות ולזכות בשכר. כביכול היו מצוות וסביבן בנו עולם... כדי לתת לאדם הנדמנות לזכות בשכר לעתיד לבוא. על ידי קיום המצוות האדם הוא שותף עם ה' בקיום מטרת העולם וכך הוא מניע לעולם הבא.

דברים רבה (וילנא) פרשה ו ד"ה ג זש"ה

אמר רבי פנחס בר חמא לכל מקום שתלך המצות מלוות אותך, 'כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך', אם עשית לך דלת המצות מלוות אותך שנאמר (דברים ו') 'וכתבתם על מזוזות ביתך' אם לבשת כלים חדשים המצות מלוות אותך שנאמר (דברים כ"ב) 'לא תלבש שעטנז', אם הלכת לגלח המצות מלוות אותך שנא' (ויקרא י"ט) 'לא תקיפו פאת ראשכם', ואם היה לך שדה והלכת לחרוש בתוכה המצות מלוות אותך שנאמר (דברים כ"ב) 'לא תחרוש בשור ובחמור יחדו', ואם זרעת אותה המצות מלוות אותך שנא' (דברים כ"ב) 'לא תזרע כרמך כלאים', ואם קצרת אותה המצות מלוות אותך שנא' (דברים כ"ד) 'כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה', אמר הקב"ה אפילו לא היית עוסק בדבר אלא מהלך בדרך המצות מלוות אותך מנין שנא' 'כי יקרא קן צפור לפניך'.

במדבר רבה (וילנא) פרשה יז

'למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי'. משל לאחד מושלך לתוך המים הושיט הקברניט את החבל ואמר לו תפוש חבל זה בידך ואל תניחהו שאם תניחהו אין לך חיים אף כך אמר לו הקב"ה לישראל כל זמן שאתם מדובקין במצות (דברים ד') 'ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום' וכן הוא אומר (משלי ד) 'החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך'.

רמח"ל - ספר מסילת ישרים - פרק א

...והנה, מה שהורונו חכמינו זכרונם לברכה הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמתי והעדון הגדול מכל העדונים שיכולים להמציא. ומקום העדון הזה באמת הוא העולם הבא, כי הוא הנברא בהכנה המצטרפת לדבר הזה, אך הדרך כדי להגיע אל מחוז הפענוג זה הוא זה העולם. והוא מה שאמרו זכרונם לברכה (אבות ד, ו), 'העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא'. והאמצעים המגיעים את האדם לתכלית הזה, הם המצוות אשר צנו עליהן האל יתברך שמו. ומקום עשיית המצוות הוא רק העולם הזה. על כן הושיט האדם בזה העולם בתחלה, כדי שיעל ידי האמצעים האלה המזדמנים לו כאן יוכל להגיע אל המקום אשר הוכן לו, שהוא העולם הבא, לרוות שם בטוב אשר קנה לו על ידי האמצעים האלה. והוא מה שאמרו זכרונם לברכה (ערובין כב, א), 'היום לעשותם ומחר לקבל שכרם':
וקשתפתל עוד בדבר תראה, כי השלמות האמתי הוא רק הדבקות בו יתברך, והוא מה שהיה דוד המלך אומר (תהלים עג, כח), 'וואני קרבת אלהים לי טוב' ואומר (שם כז, ד), 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתני בבית ה' כל ימי חיי'. כי רק זה הוא הטוב, וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם לטוב אינו אלא הבל ושוא נתעה. אמנם לקשיזפה האדם לטובה הזאת, ראוי שיעמל ראשונה וישתדל ביגיעו לקנותה, והינו, שישתדל לדבק בו יתברך בכח מעשים שתולדותם זה הענין, והם הם המצוות....

- ערוך רשימה של חמש מצוות, הלכות או מנהגים, שכיף לך לקיים
 - ערוך רשימה של חמש מצוות, הלכות או מנהגים, שקשה לך לקיים.
- (למורה: לכתוב שצויה להתקשות בעיצוץ שתי משימות אלו, ניתן להציג רשימת מצוות שהתלמיד יבחר מתוכן, או אפילו לבקש שידרש את מידת אהבתו לקיים את המצוות מתוך רשימה סגורה)**

- האם היית מעדיף שיתנו לך לבחור, מתוך התרי"ג, רשימה של מצוות שברצונך לקיים? מדוע?

- האם תוכל להסביר מדוע אתה אוהב לקיים את המצוות שברשימה הראשונה שהכנת?

עיין במקור מס. 1:

- האם אתה מזדהה עם המאמר שהקב"ה הרבה לנו מצוות כדי לזכות אותנו? מדוע?

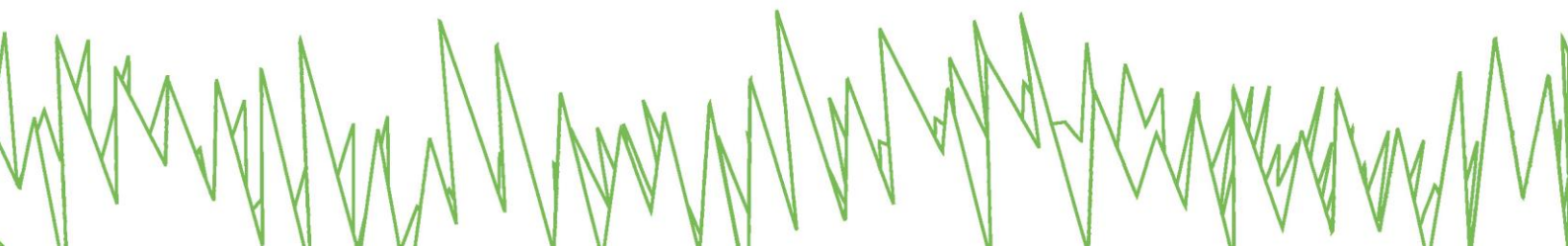
- למי יותר קל לקיים מצוות, ליהודי שחייב בתרי"ג מצוות או לגוי שחייב בז' מצוות?

- מקורות 2 ו-3 מנסים ליישב את הקושי העולה ממקור 1. ישנו הבדל בין שני הפתרונות, לפי איזה פתרון האדם נמצא במצוקה, בגלל עצם היותו בעולם הזה, ולפי איזה הסבר האדם צריך שמירה כדי שלא יינזק?

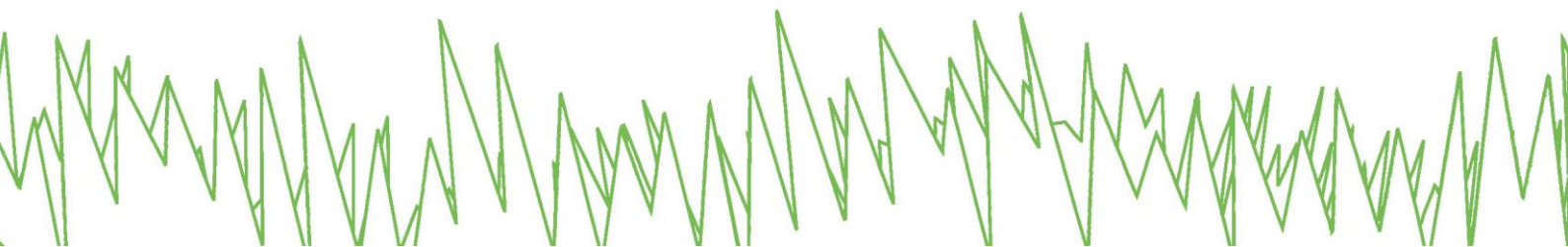
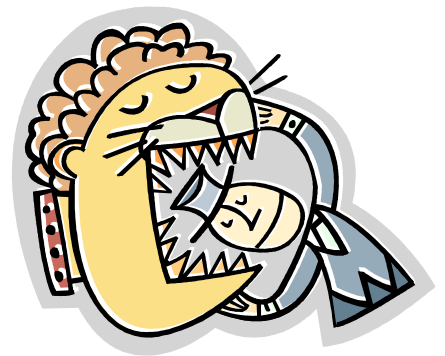
- איזה פתרון ניתן למצוא בדברי הרמח"ל, במסילת ישרים (מקור 4)?

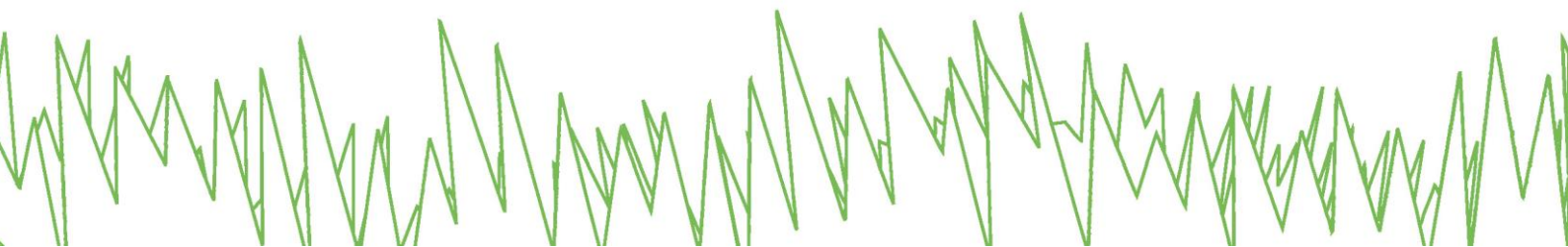
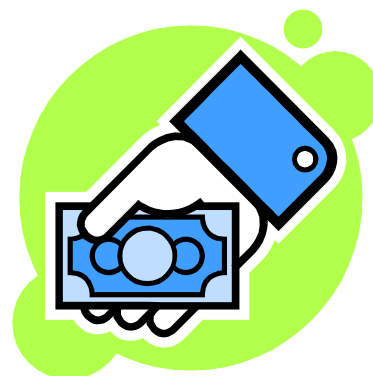
- הפעלה – עיין בציורים הבאים, וכתוב לאיזה פתרון, מתוך שלושת הפתרונות שראינו, מתאים כל ציור:

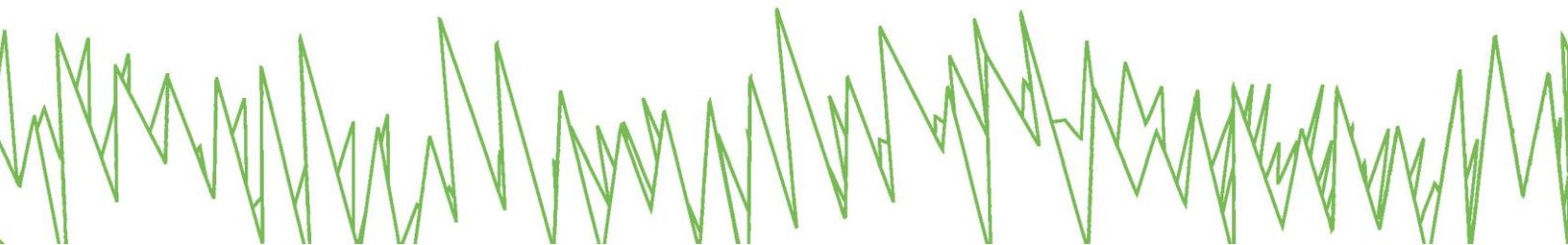
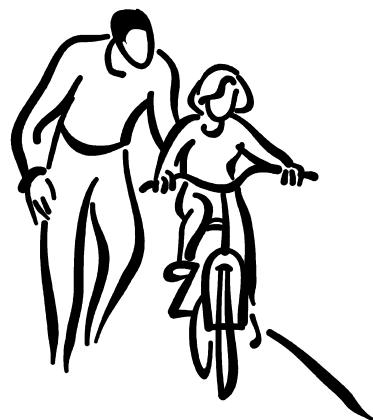
- עם איזה מהפתרונות הללו (ליווי, טביעה ופרוזדור) אתה חש הזדהות גדולה יותר? נסה להסביר מדוע?

נספח ציורים :

פגישה רביעית – מצוות

שיעור מס. 2

חיבור לה' דרך מצווה אחת

למורה:

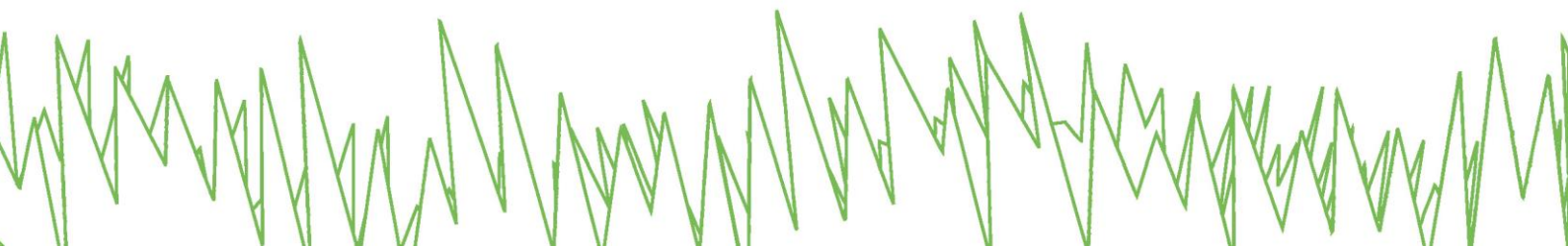
מטרה: כהמשך לשיעור שעסק במצוות כמבטאות קשר בין האדם לבורא, בשיעור זה נחפש את האישי והייחודי של כל אדם בקשר זה.

מקור 5 מפגיש אותנו עם אמוראים שונים ויחסם המיוחד למצוות מסוימות, דרכן הם מתחברים לה' באופן מיוחד.

חשוב להדגיש לתלמידים שאין הכולנה שהם זיילגלו במצוות אחרות אלא שהם הראשו חיבור מיוחד לבורא במצוות מסוימות, ולכן שמו דגש מיוחד של הידור והקפדה מיוחדת במצוות אלו, מעבר למנימות המחוייב על פי ההלכה. לדברי האמרא מצורף תרגום ואם פירושו של רש"י – יש לבחור את התרגום בהתאם למיומנות הכיתה.

מקור 6 מביא הסבר לערך של בחירת מצווה בה האדם נותן דגש מיוחד, הסבר זה מתייחס בעיקר עם מקור 3 מהשיעור הקודם, שחשוב לפחות אחד מ'חבלי-ההצלחה' יהיה חלק מאוד.

ניתן להוסיף כמקור בחירה את הסברו של הראמח"ל על מידת החסידות – אהבת ה' המתבטאת בהקפדה במצוות – (לאו דווקא במצווה אחת) ואת הסברו של רבי יצחק יוסף מפולנאה למצווה מיוחדת כמספיעה על כלל המצוות האחרות שהאדם מקיים.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיח עמוד ב

אמר רב נחמן : תיתי לי דקיימית שלש סעודות בשבת.
 אמר רב יהודה : תיתי לי דקיימית עיון תפלה.
 אמר רב הונא בריה דרב יהושע : תיתי לי דלא סגינא ארבע אמות בגילוי הראש.
 אמר רב ששת : תיתי לי דקיימית מצות תפילין.
 ואמר רב נחמן : תיתי לי דקיימית מצות ציצית.
 אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה : אבוך במאי זהיר טפי?
 אמר ליה : בציצית. יומא חד הוה קא סליק בדרגא, איפסיק ליה חוטא - ולא נחית ואתא כמה דלא רמיה.
 ואמר אבוי : תיתי לי, דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבידנא יומא טבא לרבנן

תרגום:

אמר רב נחמן : ישולם לי שכרי על שקיימתי שלוש סעודות בשבת.
 אמר רב יהודה : ישולם לי שכרי על שקיימתי 'עיון-תפילה'.
 אמר רב הונא בנו של רב יהושע : ישולם לי שכרי על שלא הלכתי ארבע אמות בגילוי ראש.
 אמר רב ששת : ישולם לי שכרי על שקיימתי מצוות תפילין.
 ואמר רב נחמן : ישולם לי שכרי על שקיימתי מצוות ציצית.
 אמר לו רב יוסף לרב יוסף בנו של רבה : אביך במה היה מקפיד במיוחד?
 אמר לו : בציצית. יום אחד היה עולה בסולם, ונקרע חוט ולא ירד ובא על שלא הוטלה (ציצית חדשה). ואמר אבוי : ישולם לי שכרי על שכשראיתי תלמיד חכם שסיים את המסכת שלו – עשיתי יום טוב (סעודה) לבני הישיבה.

רש"י מסכת שבת שם:

תיתי לי - ישולם שכרי.
 דקיימתי מצות תפילין - שלא הלך ארבע אמות בלא תפילין, וכן לענין ציצית.
 עד דרמיה - שתקנה, וזה לשון תליית ציצית, כדאמרין בעלמא (תענית כב, א) : לא רמי חוטי.
 דשלים מסכתיה - שגרסה.
 עבידנא יומא טבא לרבנן - לתלמידים, ראש ישיבה היה.

רבי אלימלך מליז'נסק – נועם אלימלך דף ל"ט ע"א

"... דאיתא בגמ' ששאל אחד לחברו במה אביך זהיר טפי, ולכאורה מה שאלה זאת, הלא צריך אדם לזהר בכל המצות? אך זה בלתי אפשרי שיהיה אדם בכל המצות לקיים בכל פרטיהם ודקדוקיהם רק כשאדם נזהר במצווה אחת לעשותה בכל פרטיה ודקדוקיה התלויים בה זה הוא מסייע לו שה' יתברך יהיה בעזרו לקיים כל המצות"

- עיין במקור 5, מתוך הגמ' במסכת שבת, וברש"י.
- מה מפתיע בדברי רב ששת? כיצד מיישב זאת רש"י.
- נסה לחשוב על שאלת רב יוסף, לבנו של חברו הטוב רבה – 'אבוד במאי זהיר טפי':
בחר דמות החשובה בעיניך (אבא, קרוב משפחה, חבר, רב, מורה וכדומה) ונסה לענות על אותה שאלה ביחס לאותה דמות, במה הוא הקפיד במיוחד?
- נסה לשער מדוע הוא הקפיד דווקא על דבר זה.
- עיין במקור 6 מתוך ה'נועם אלימלך' לר' אלימלך מליז'נסק:
מהו היתרון של ריבוי המצוות לפי דעתו?
איזה יתרון יש להסבר שלו על ההסברים הקודמים שלמדנו ביחידה זו?
- האם יש מצווה שאתה קשור אליה במיוחד. על איזו מצווה היית רוצה להקפיד באופן מיוחד.

מקורות רשות לתוספת והרחבה

מס"י פרק יח

...הנה שרש החסידות הוא מה שאמרו ז"ל (ברכות יז), "אשרי אדם שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו". והענין הוא, כי הנה המצוות המטלות על כל ישראל כבר ידועות הן, וחובתן ידועה עד היכן היא מגעת, אמנם מי שאוהב את הבורא יתברך שמו אהבה אמיתית, לא ישתדל ויכין לפטר עצמו במה שכתב מפרסם מן החובה אשר על כל ישראל בכלל, אלא יקרה לו כמו שיקרה אל בן אוהב אביו, שאלו יגלה אביו את דעתו גלוי מעט שהוא חפץ בדבר מן הדברים, כבר ירבה הבן בדבר ההוא ובמעשה ההוא כל מה שיזכר, ואף על פי שלא אמרו אביו אלא פעם אחת ובחצי דבור, הנה די לאותו הבן להבין היכן דעתו של אביו נוטה, לעשות לו גם את אשר לא אמר לו בפרוש, כיון שיזכר לדון בעצמו שיהיה הדבר ההוא נחת רוח לפניו, ולא ימתין שיצוהו יותר בפרוש או שיאמר לו פעם אחרת. והנה דבר זה אנו רואים אותו בעינינו, שיולד בכל עת ובכל שעה בין כל אוהב ורע, בין איש לאשתו, בין אב ובנו. כלל של דבר, בין כל מי שהאהבה ביניהם עזה באמת, שלא יאמר, לא נצטוה יותר, די לי במה שנצטוהי בפרוש, אלא ממה שנצטוה ידון על דעת המצוה וישתדל לעשות לו מה שיזכר לדון שיהיה לו לנחת: והנה, כמקרה הזה יקרה למי שאוהב את בוראו גם כן אהבה נאמנת, כי גם הוא מסוג האוהבים, ותהינה לו המצוות אשר צוהם גלוי ומפרסם, לגלוי דעת לבד, לדעת שאל הענין ההוא נוטה רצונו וחספו יתברך שמו, ואז לא יאמר, "די לי במה שאמור בפרוש", או, "אפטר עצמי במה שמטל עלי על כל פנים", אלא אדרבא יאמר, כיון שכתב מצאתי ראיתי שחפצו יתברך שמו נוטה לזה, יהיה לי לעינים להרבות בזה הענין ולהרחיב אותו בכל הצדדין שאוכל לדון שרצונו יתברך חפץ בו. וזהו הנקרא, "עושה נחת רוח ליוצרו"....

תולדות יעקב יוסף לר' יעקב יוסף מפולנאה (תלמיד הבעש"ט) פרשת יתרו:

"אם כן כשמקיימים מצווה אחת על מכוונה ובאהבה, שהיא הדבקות בו, ותפס במצווה זה חלק האחדות, אם כן כולן בידו, כאילו קיים כל המצוות שהם כללות אחדותו, פרצוף שלם כביכול"

